

Aan de raad van de gemeente Almere

Zorgplicht, zuivering en afvoer van afvalwater in Oosterwold

Geachte raad,

Uw raad heeft op 9 december 2021 ingestemd met het (geamendeerde) raadsvoorstel voor de financiering voor de aanleg van het hoofdriool in Oosterwold. Daarbij heeft wethouder Veeningen op verzoek van de heren De Kuster van de VVD en De Kat van Leefbaar Almere toegezegd u te informeren over de volgende punten:

- kosten en haken en ogen van aansluiting vanaf de kavels op het hoofdriool van de gemeente;
- toelichting op de juridische aspecten van de zorgplicht en de volgorde waarin zaken in Oosterwold zijn gebeurd (nog geen ontheffing van provincie);
- wat te doen met bewoners die hun aansluiting gereed hebben maar nog niet kunnen aansluiten op het hoofdriool en de tijdelijke kosten die daardoor gemaakt moeten worden, en hierbij de externe adviseur die eerder een juridisch advies heeft opgesteld te betrekken.

Met de bijzondere ontwikkelwijze van Oosterwold zijn we bewust onbekende terreinen opgegaan. Adaptiviteit en permanent leren horen bij organische gebiedsontwikkeling. We constateren dat ten aanzien van de afvoer en de zuivering van het afvalwater veel nieuw is. Voor gemeente, gebiedsteam en ook waterschap en provincie. Daarom kunnen wij nu niet alle raadvragen beantwoorden. Er is meer juridisch, technisch en financieel onderzoek nodig. Bij die onderzoeken zijn onder meer betrokken de externe jurist die al eerder geadviseerd heeft en het onderzoeksbureau dat betrokken was bij het bodemonderzoek.

Deze brief geeft waar dit mogelijk is antwoorden en vermeldt welke onderzoeken zijn uitgezet. De inzichten hieruit zullen wij opnieuw aan uw raad voorleggen.

Kader Oosterwold en de gemeentelijke zorgplicht afvalwater

De gemeentelijke zorgplicht voor afvalwater is geregeld in artikel 10.33 van de Wet Milieubeheer. Bij wijze van uitzondering kan een gemeente deze zorgplicht overdragen aan burgers (ontheffing van de zorgplicht). Dit kan gebeuren in het buitengebied, als het inzamelen van afvalwater hier niet doelmatig gebeurt.

Alternatieve afvalwatersystematiek

Wij zijn gezamenlijk (gemeenten Almere en Zeewolde, RVB, provincie en waterschap) het experiment aangegaan om bewoners zelf verantwoordelijk te maken voor de verwerking van hun eigen afvalwater. Zie de volgende passages uit de Structuurvisie Oosterwold uit 2013:

Datum

21 december 2021

Uw brief van/kenmerk

Ons kenmerk

Bijlage(n)

- Een van de 6 ambities bij de start luidt “Oosterwold is duurzaam en zelfvoorzienend”.
- “Daarbij hoort dat het afvalwater zoveel mogelijk behandeld wordt en hergebruikt in kringlopen binnen Oosterwold. Initiatiefnemers gaan in Oosterwold hun eigen sanitatie organiseren, vermoedelijk niet op individuele maar op collectieve schaal. Uiteraard mag dit niet ten koste gaan van de volksgezondheid en het milieu: ieder systeem moet hieraan recht doen.”

Datum
21 december 2021

Ons kenmerk

Pagina
2/5

De gemeente heeft in 2019 /2020 met de provincie bestudeerd of het mogelijk is om ontheffing van de zorgplicht te krijgen, om zodoende de zorgplicht over te dragen aan de bewoners. Na het inwinnen van juridisch advies is de conclusie dat de wetgeving hiervoor geen mogelijkheden biedt. Oosterwold kan immers gezien worden als onderdeel van het stedelijk conglomeraat Almere, ook al is het nu nog betiteld als buitengebied. Dat betekent dat de gemeente verantwoordelijk is voor de omgang met afvalwater.

De gemeente kan deze verantwoordelijkheid op twee manieren invullen. De eerste mogelijkheid is de inzameling en het transport van stedelijk afvalwater door middel van een openbaar vuilwaterriool naar een zuiveringsinstallatie. De tweede mogelijkheid is het gebruik van afzonderlijke systemen of andere passende systemen in beheer bij een gemeente, waterschap of een rechtspersoon die door een gemeente of waterschap met het beheer is belast. De tweede mogelijkheid noemen wij de *alternatieve zorgplicht*.

Over de alternatieve invulling van de zorgplicht is herhaaldelijk overleg geweest tussen de betrokken overheidspartijen. Dit is geïntensiveerd toen de knelpunten met de IBA's (individuele behandeling afvalwater) in gebied 1A duidelijk werden.

Invulling van de gemeentelijke zorgplicht in Oosterwold

Fase 1B

Voor fase 1B geldt dat de initiatiefnemers verplicht moeten aansluiten op het gemeentelijk hoofdriool. Dit heeft het Bestuurlijk Overleg Oosterwold (BOO) op 1 oktober 2020 besloten. Wij hebben dit voorstel overgenomen en de gemeenteraad hier op 9 november 2020 over geïnformeerd. Via de private anterieure overeenkomst in Oosterwold wordt aansluiting op het gemeentelijk hoofdriool afgedwongen. In de toekomst zal er in het Gemeentelijk Rioleringsplan (GRP) of het omgevingsplan (na de inwerkingtreding van de Omgevingswet vanaf juli 2022) een verplichting worden opgenomen om via een kavel(weg)riool aan te sluiten op het gemeentelijk riool. Daarmee wordt voldaan aan de gemeentelijke zorgplicht ex artikel 10.33 lid 1 Wet Milieubeheer.

Fase 1A

In fase 1A wordt vanaf de uitgifte van de eerste kavels, beoogd op een alternatieve wijze invulling te geven aan de zorgplicht door initiatiefnemers in Oosterwold zelf te laten zorgen voor de verwerking van hun afvalwater. Dat ontslaat de gemeente echter niet van haar zorgplicht. Uitgangspunt van de alternatieve invulling van de zorgplicht ex artikel 10.33 lid 2 Wm is namelijk dat blijkens het GRP eenzelfde graad van bescherming van het milieu wordt bereikt als bij aanleg van riolering.

Juridisch vervolgonderzoek/advies

Fase 1A (bestaande situaties)

Tot heden is in 1A invulling gegeven aan de alternatieve zorgplicht door met individuele bewoners overeenkomsten te sluiten, waarin bewoners zelf verantwoordelijk worden gemaakt voor de omgang met afvalwater. Voor de (individuele) zuivering geeft het waterschap iedere bewoner op verzoek een (maatwerk)beschikking om afvalwater op oppervlaktewater te lozen, met daarin lozingsnormen die overeenkomen met het IBA type 3b. (een IBA klasse 3 heeft het hoogste zuiveringsrendement). Het waterschap stelt daarmee als voorwaarde dat het afvalwater eerst wordt gezuiverd, voordat het wordt geloosd. De wijze waarop de zuivering plaatsvindt wordt niet voorgeschreven.

De meeste bewoners kiezen voor een IBA of een CBA (collectieve behandeling afvalwater). Bij een CBA maken meerdere bewoners gebruik van één behandelingsinstallatie. Een CBA wordt gelijkgesteld met een IBA.

Datum
21 december 2021

Ons kenmerk

In het juridisch vervolgonderzoek worden de volgende vragen onderzocht:

1. In hoeverre de gemeente aan haar alternatieve zorgplicht voldoet of kan (blijven) voldoen bij bestaande situaties in fase 1A van Oosterwold.
2. Of en op grond waarvan passende systemen (zoals een CBA of IBA) in beheer moeten zijn bij de gemeente, een waterschap of een rechtspersoon die door een gemeente of waterschap met het beheer is belast.
3. En wanneer met passende systemen (zoals een CBA of IBA) blijkens het GRP eenzelfde graad van bescherming van het milieu kan worden bereikt.

Pagina
3/5

Fase 1A (nieuwe situaties)

Voor nieuwe initiatieven in fase 1A willen wij bewoners de keuze laten om aan te sluiten op het vuilwaterriool, of te kiezen voor een individuele of collectieve afvalwaterbehandeling met een IBA/CBA. Of het juridisch gezien mogelijk is om deze keuzes aan te bieden of dat de eisen die worden gesteld aan de invulling van de gemeentelijke alternatieve zorgplicht nopen tot het verplicht laten aansluiten op het gemeentelijk hoofdriool, moet blijken uit juridisch vervolgonderzoek.

Ook wordt onderzoek gedaan naar de maatwerkvoorschriften die het waterschap nu hanteert, te weten een norm voor lozingen op een oppervlaktewater uit een IBA in de categorie 'klasse 3B. De vraag is namelijk of wel iedere lozing in Oosterwold een lozing op oppervlaktewater is. Om te kwalificeren als oppervlaktewater dient sprake te zijn van de aanwezigheid van een ecosysteem of van een water (zonder ecosysteem) dat in verbinding staat met een ander oppervlaktewater. Als daarvan geen sprake is, dan is het water te beschouwen als (onderdeel van de) bodem en is sprake van een bodemlozing, waarvoor andere regels gelden.

Ten slotte dient te worden onderzocht of bewoners die beschikken over een CBA of IBA of die daarvoor straks mogelijk kiezen, bij het niet goed functioneren ervan, verplicht kunnen worden om aan te sluiten op de riolering. Het waterschap is nu weliswaar verantwoordelijk voor het toezicht op de lozingsnorm, maar de gemeente is – gelet op de zorgplicht – verantwoordelijk voor het functioneren van de IBA of CBA.

Het juridisch vervolgonderzoek heeft daarmee ook als doel om te toetsen of de voorgenomen vrijheid om te kiezen voor een CBA/IBA of voor aansluiting op de riolering in het nieuwe GRP kan worden opgenomen. En zo ja, onder welke voorwaarden.

Deze keuzevrijheid voor de omgang met afvalwater in fase 1A is in het GRP dan voorzien vanaf 2035. Dit jaar heeft onder andere te maken met de economische afschrijftermijn van een IBA van 10 tot 15 jaar. In dat geval zal er een overgangperiode gelden tot 2035, waarin wordt ingezet op het informeren van bewoners over de mogelijkheden om met afvalwater om te gaan. Het betreft:

1. informatie over de mogelijkheid om vanaf 2022 aan te sluiten op de riolering;
2. informatie over de gevolgen van een keuze voor een CBA of IBA (namelijk de verplichting om binnen twee jaar na nulmeting te voldoen aan de lozingsnorm van het waterschap en de mogelijkheid dat handhavend wordt opgetreden, indien niet wordt voldaan aan de lozingsnorm) en;
3. informatie over een stimuleringsprogramma, gericht op het verbeteren van niet of onvoldoende werkende CBA's of IBA's.

In 2030 wordt een evaluatiemoment voorgeschreven. Dan wordt op basis van de resultaten van het stimuleringsprogramma besloten of in fase 1A vanaf 2035 keuzevrijheid wordt geboden.

Daarbij bestaat nu het voornemen om bewoners de ruimte te laten behouden om gebruik te maken van CBA's of IBA's, indien deze voldoen aan de lozingsnormen van het waterschap. Mocht dat niet het geval zijn, dan wordt mogelijk een aansluitplicht op de riolering (net als in fase 1B) ingevoerd.

Datum
21 december 2021

Ons kenmerk

Participatie in het vervolgonderzoek

Met het juridische vervolgonderzoek wordt voorzien in de behoefte van de gemeente én in de behoefte van bewoners van fase 1A om duidelijkheid te verkrijgen over de juridische houdbaarheid van de voorgenomen beleidskeuzes. Daarbij zullen ook vragen van bewoners die verband houden met de voorgenomen beleidskeuzes meegenomen worden. Bijvoorbeeld over het tijdig voldoen aan de lozingsnorm, de handhavingsbevoegdheid van het waterschap bij lozing op oppervlaktewater of gemeente bij eventueel lozing op de bodem, et cetera.

Pagina
4/5

Van huis via kavel(weg)riool naar hoofdriool

Een volgende juridische onderzoeksvraag die opgepakt wordt zijn de juridische aspecten die verband houden met de aanleg van een kavel(weg)riolering, zoals doorkruising van andere (private) percelen, beheer en onderhoud.

Het gebiedsteam biedt technische ondersteuning bij het aanleggen van een kavel(weg)riool van huis tot het hoofdriool in de vorm van toelichting en uitleg in het handboek Oosterwold en persoonlijke begeleiding door de IBA-/rioolcoach. Uiteraard zijn er ook leveranciers van IBA's en ingenieursbureaus, die deze deskundigheid aanbieden.

De vraag is gesteld waarom de gemeente niet zelf het riool aanlegt van huis tot gemeentelijk hoofdriool. De volgende aspecten spelen daarbij een rol:

- a. Zwaardere eisen aan uitvoering door gemeente bijvoorbeeld t.a.v. versteviging van de ondergrond.
- b. Aanleg onder bestaande kavelwegen: de gemeente zal het riool onder de bestaande kavelwegen aanleggen die daarvoor open moeten wat leidt tot kapitaalvernietiging. Het idee is dat bewoners goedkopere alternatieven hebben voor de aanleg. Denk aan de doorwaardbare zones.
- c. De gemeente legt riool aan in de openbare ruimte niet in private grond.
- d. De verrekensystematiek is complex. Hoe gaan de kosten verrekend worden, verhalen naar rato bij de aansluitkosten?
- e. Gelijkheidsbeginsel: als gemeente riool tot aan het huis aanlegt in 1.A waarom niet ook in de andere deelgebieden?

Wij adviseren derhalve om de aanleg van het kavel(weg)riool bij de initiatiefnemer te leggen. Net zoals dat gebeurt t.a.v. de nutsvoorzieningen.

Vervolg Bodemlozing onderzoek

Om de effecten van de lozing op de bodem nader te onderzoeken, de juridische gevolgen voor de lozingsnormen en het toestaan door de gemeente van bodemlozingen, is technisch bodemonderzoek nodig. De opdracht tot aanvullend bodemlozingsonderzoek wordt gezamenlijk met bewoners gedefinieerd en vervolgens door de gemeente uitbesteed. Basis van dit onderzoek zijn metingen in het veld met een doorlooptijd van 6 maanden. Dit betekent dat het minstens aan half jaar duurt voordat er bruikbare resultaten zijn.

Keuzemogelijkheden in 1A

Tot het moment dat alle onderzoeken zijn afgerond naar het functioneren van de al aangelegde IBA's, zal naar verwachting geen effectieve aansluiting van initiatiefnemers in fase 1A op het hoofdriool plaatsvinden. Voorbereidingen tot aansluiten zijn uiteraard wel te treffen.

Aansluitkosten

De investering van € 4 miljoen wordt gedekt uit een aansluitbijdrage van € 1.750 euro per woning of woningequivalent (= 150m² bruto vloeroppervlak voor niet woningen) door initiatiefnemers van gebied 1B en nieuwe initiatiefnemers in gebied 1A die nog geen investering in een vorm van afvalwaterzuivering hebben gedaan.

Initiatiefnemers met een IBA in fase 1A die willen aansluiten op het hoofdriool vooruitlopend op het nog te nemen raadsbesluit daarover, vallen vanwege het gelijkheidsbeginsel onder hetzelfde tarief. Een mogelijke vergoeding voor reeds gemaakte kosten is in dat geval (nog) niet aan de orde. In de hiervoor genoemde onderzoeken zal onderzocht worden of en zo ja, op welke wijze bewoners die al investeringen in een IBA of CBA hebben gedaan een tegemoetkoming kunnen ontvangen. Indien dat ook juridisch houdbaar is, zal dit opnieuw aan de raad worden voorgelegd.

Datum
21 december 2021

Ons kenmerk

Pagina
5/5

Planning van het hoofdriool en tijdelijke voorzieningen

De planning van de aanleg van het hoofdriool is gekoppeld aan het moment dat initiatiefnemers hun afvalwater kunnen overdragen in het hoofdriool aan de gemeente. Tot die tijd zijn zij zelf verantwoordelijk en zullen dus een tijdelijke oplossing moeten aanleggen en betalen. Juridisch zal worden onderzocht of het moment van aansluiten op het hoofdriool het moment van overdracht is van de afvoer- en zuiveringsverplichting. Ook als er nog niet gezuiverd wordt centraal of decentraal.

Informereren van – en voorleggen aan de raad

De bovenstaande juridische, technische en financiële onderzoeken, adviezen en daarmee antwoorden zullen zo spoedig mogelijk – uiterlijk medio 2022 – aan de raad worden voorgelegd.

Zoals gebruikelijk in Oosterwold geven wij via nieuwsbrieven en specials met grote regelmaat informatie aan de bewoners en initiatiefnemers van Oosterwold. Wij zullen zorgdragen dat ook uw raad van deze actuele informatie wordt voorzien.

Hoogachtend,

burgemeester en wethouders van Almere,

de secretaris,
R. Wielinga

de burgemeester,
F.M. Weerwind